

Моїм батькам,
Іванові Миколайовичу і Ніні Сергіївні,
за розуміння, підтримку та мовчазне потурання
всім моїм навіженим ідеям

Через двадцять років ви більше шкодуватимете про
те, чого не зробили, ніж про те, що ви зробили. Тому
відкиньте сумніви. Забирайтеся геть із безпечної
гавані. Ловіть подорожній вітер усіма вітрилами.
Досліджуйте. Мрійте. Відкривайте.

Марк Твен

It will be a hell of a trip...¹

Jan Fidler

---

¹ Це буде ще та поїздочка... (англ.).

Once in Atacama desert...¹

(Пролог)

Липень 2009-го, пустеля Атакама, Чилі, одна тисяча двісті кілометрів на північ від Сантьяго. Тридцять хвилин після заходу сонця.

...З їхніх облич давно щезли посмішки. Жарти стихли самі по собі, вичерпалися ще кілька кілометрів тому, заливши салон новенького «Chevrolet DMAX 3.0» масною тишею, звісно, якщо не брати до уваги розміреного хурчання двигуна та тихого постукування камінців об днище.

Небо набрякало свинцем. Сутінки скрапували з безхмарної височини, пастельними тонами накладаючись на обривисті, наче порубані сокирою, вапнякові скелі, які щомить дужче зчавлювали русло давним-давно пересохлої ріки. Де-не-де перед капотом позашляховика поміж сіро-коричневими порепаними бескидами просовувалися гладенькі язики піщаних дюн. Довкола них глиняні велети неначе провалювалися крізь землю, оголюючи блідо-бордове призахідне небо. Позаду машини в густому нерухомому повітрі застигали каламутні хмари здійнятої колесами порохняви, схожі на грізних привидів, що вилазять зі скель, так безцеремонно потривожені небажаними гостями.

Двоє молодих чоловіків, сховавшись у кабіні червоного глянуватого пікапа, помалу, проте неухильно просуваються вглиб Атакамської пустки. Щільно стиснуті губи та біснуватий полиск у їхніх очах виказують похмуру рішучість. Зрідка вони перекидаються негучними лаконічними фразами. Перемовляються англійською, щоправда, з ледь відчутним акцентом. Обоє —

---

¹ Одного разу в пустелі Атакама... (англ.)

трохи вищі від середнього зросту, з руськими чупринами, вигорілими до білого під гарячим сонцем Атаками. Обоє мають світлі очі, котрі, мовби дві величезні краплини води, проступають на засмаглих до червоного обличчях. Облуплені носи, потріскані пересохлі губи — все вказує на те, що незнайомці є цій землі чужими.

Старший кермує. Його сині очі промацують дорогу попереду, видивляючись підступні вибоїни та масивні брили вапняку. Молодший, ніби штурман під час раллі, тримає на колінах портрету карту, намагаючись щось розгледіти за допомогою кишенькового ліхтарика.

Зненацька вапнякові бескиди розступилися, відкриваючи для погляду продовгувату прогалину. Гостроконечні контури глиняних хребтів змінили розмиті перекати піщаних дюн. За кількасот метрів на південь прямовисний кряж продовжувався, але на заході та півночі горизонт заступили м'які дюни — немов хвилі велетенського океану плавно здіймаючись увись. Утім, білошкірим осквернителю пустельного спокою не довелося довго милуватися захопливим краєвидом: зненацька «Chevrolet» зарився носом у пісок, паси безпеки боляче врізались у груди, а важіль перемикавання передач затрясся, мов у лихоманці.

— Піски! Дідько, піски-и-и!!! — заволав молодший із чоловіків, зриваючи карту з колін.

Другий, різко крутнувши кермо праворуч, спробував додати газу та вирватися з пастки. Мотор злостиво загарчав, але машина не зсунулася з місця. Задні колеса із шаленою швидкістю, але безрезультатно вертілися, піднімаючи вгору силусиленну куряви.

Зрештою двигун заглух...

Мандрівники вибралися з автомобіля. Перед ними постала невтішна картина: русло ріки раптом урвалось, а джип усіма чотирма колесами втонув у піску. Молодший, той, що тримав карту на руках, неквапом роззирнувся навкруги й тихо, але грубо вилаявся. Повітря здригнулося: такої дивної мелодійної мови пустеля не чула від створення світу. Тим часом водій, не звертаючи уваги на експресивні висловлювання товариша, мовчки обійшов авто та заглянув у кузов пікапа. Затим він повільно

відхилився назад і спробував сплюнути, але в роті пересохло настільки, що з нього не вилетіло ні краплинки вологи.

— Маємо лопати? — зрештою запитав молодший із чоловіків. — ...Ну, хоча б одну?

— Ні.

— А дошки?

Водій заперечно похитав головою. Якийсь час вони переминалися з ноги на ногу, сердито обдивляючись заціпенілий джип, а тоді без зайвих слів і нарікань опустили навколішки й узялися відкопувати колеса руками. Пісок був м'яким, теплим і сухим. Дуже приємним на дотик.

Спливло кілька хвилин.

— Є дно! — нарешті гукнув один із них, намацавши твердий ґрунт під правим заднім колесом.

— У мене теж!

— Тоді за роботу! Я підпихатиму спереду, а ти здавай назад, — із надією в голосі скомандував «штурман» і став навпроти капота, готовий упертися у розігріту решітку радіатора. — Вирвемося!

Водій прудко заскочив до кабіни, завів двигун, увімкнув задню передачу та почав газувати. Машина легко просунулася назад на метр, після чого знову вгрузла в пісок. Довелося ще раз відкопувати задню вісь, але за другим разом «Chevrolet», закутавшись у хмари порохняви, з легкістю вишкрібся на твердий ґрунт.

Сутінки густішали. Чоловіки, важко дихаючи та відкашлюючись від піску, стояли поряд із джипом і обмацували поглядами піщану прогалину, що втиснулася поміж похмурими стінами долини. Відразу під бампером старе русло сповзало під дюни; далі на кілька сотень метрів простягалася смуга незаймаєного піску.

— Ну... — зрештою буркнув старший із мандрівників.

— Що «ну»?

— Може, спробуємо прорватися? — не відводячи очей від дюн, запитав він.

Його молодший товариш повільно мотнув головою та розважливим тоном, що не припускав заперечень, відповів:

— Післязавтра наш літак. Ще чого доброго застрягнемо посеред пустелі та не зможемо вчасно дістатися Сантьяго. Тоді основна мета Експедиції опиниться під загрозою. Звісно, я хотів би проїхати долину до кінця, особливо цю долину, але... гадаю, не варто, чувак. Треба повертатися назад на трасу.

Кілька хвилин обоє мовчали, впиваючись безмовною красою Атаками. Потому старший із шумом утягнув у груди сухе пустельне повітря.

— Ти маєш рацію... Ти, як завше, маєш рацію, — мовив він, не зводячи погляду із вузької щілини між вапняковими скелями по той бік дюн; від червоного «Chevrolet» прохід відділяло не більше двохсот метрів. — Хоча шкода. Знаєш, насправді дуже шкода. По-моєму, твердий ґрунт пролягає не так уже й глибоко, а там прохід... теж недалеко... Але ти говориш слушно, не варто, — повторив він, неначе переконуючи сам себе.

— То що, розвертаємось і їдемо назад?

— Ага. Ставай коло скель за машиною, дивитимешся, щоб я не пообдирав боки стінами ущелини, коли здаватиму назад. Гукнеш, як стане достатньо місця для розвороту, — водій кинув останній неспокійний погляд на дюни, з любов'ю постукав по даху «Chevrolet» і забрався до кабіни.

— О'кей, — слухняно відповів «штурман» і відступив до краю крихких вапнякових скель позаду авто. За мить гуркіт мотора знову шугнув у небо над пустелею, передні колеса на повну вивернулися ліворуч, і джип посунувся назад.

— Давай! Давай ще! Не бійся! — кричав молодший із чоловіків, махаючи руками на себе. — Візьми трохи праворуч! Прекрасно! Здавай, здавай назад!

Пікап пропхався задом чотири чи п'ять метрів, коли височенні стіни долини трохи розступилися, відкривши достатньо місця для розвороту.

— А тепер розвертайся!

«Chevrolet» мертво застиг у півтемряві. Двигун кілька разів зривався на рик, збільшуючи оберти, неначе спортивний болід перед стартом, однак колеса лишалися нерухомими. Чоловік, який показував дорогу, подумав, що його компаньйон не розчув останніх слів, тому прокричав гучніше:

— Чувак, тут достатньо місця! Можеш розверта...

Але замість того, щоб розвернутися та рухатися назад, джип, вискнувши гальмами, почав розганятися. За мить він на повній швидкості помчав уперед — просто в роззявлену пащечку дюн...

Здіймаючи стовпи куряви, ревучи, неначе реактивний винищувач на зльоті, «Chevrolet» здужав проскочити метрів сорок, перш ніж пустеля оговталася та схопила його. Цього разу пікап пірнув, наче плавець у воду. Днище з глухим «ш-ш-шурх!» лягло на пісок, колеса під розпачливе завивання двигуна заривалися все глибше та глибше, не знаходячи опори. Молодший із мандрівників, роззявивши рот від здивування, умлів коло скель і отетеріло дивився вслід машині. Він просто не міг досягнути того, що сталося.

Між тим чоловік за кермом продовжував відчайдушно тиснути на педаль газу. Тонни пилу та пустельного порошу заслали вечірнє небо. Скелі тремтіли, мовби корпус стотонної турбіни, відгукуючись на передсмертний рик потужного трилітрового двигуна. Та марно. «Chevrolet» остаточно й безповоротно закопався у пісок і сидів, перелякано блимаючи фарами, ніби танк у засідці. Зрештою водій капітулював, вимкнув мотор і вишпортався із джипа. Спересердя він копнув ногою пісок і відчайдушно заволав:

— Man, I'm stupid!¹

— WHAT THE FUCK WAS THAT?!!² — прогарчав його товариш, відчайдушно потрясаючи руками над головою.

— I thought we could have made it...³

— Як?!! Як ти міг таке подумати, навіть не обстеживши шлях попереду?!!

— Man, I'm stupid! — і старший із молодиків важко з'їхав на пісок.

Розпачливі слова слабко відлунювали від шкарубких скель, моторошним потойбічним шепотом повертаючись до двох невдах, загублених невідь-де посеред однієї із найсухіших місцин

¹ Чувак, я дурний! (англ.).

² Це що таке, в біса, було?!! (англ.).

³ Я думав, ми могли б проскочити... (англ.).

на планеті. А потім пустелю скувала важка утробна тиша. На заході за дюнами зникали останні відблиски денного світла. Зі сходу від скель повільно повзла непроглядна темрява. Повітря скидалося на розігрітий на сонці пластилін. Неймовірно яскраві цятки зірок безгучно вмикалися на небесах, які давно забули, що таке хмари. Й усе це — в суцільній, в'язкій і непроникній безмовності. Здавалося, можна почути хрускіт піску, що осідає з повітря на дюни.

Двоє чоловіків безпорадно застигли, неначе манекени. Молекули темряви налипали на контури їхніх тіл, допоки ті не злилися воедино з вапняковими велетнями на сході.

На пустелю спала ніч...

Ну що? Зараз, гадаю, саме час знайомитись.

Отож, той, хто щойно так легковажно поховав новенький «Chevrolet» посеред безжалісних дюн, а тепер укляк, наче статуя, безсило спираючись на безпомічний джип, — це Ян. Ян Фідлер. Швед зі Стокгольма. Хоча, мабуть, більше чех, аніж швед, бо, попри те, що все своє свідоме життя Ян прожив у Швеції та має шведський паспорт, за національністю він чех і народився у Чехії, ввібравши у себе з молоком матері всі характерні риси й особливості істинно слов'янської душі.

А той другий, що лишився ближче до виходу зі скель, а зараз стоїть, упершись руками в боки і тихо лаючись відразу чотирма мовами, — це я...

Усім привіт! Давно не бачилися, панове.

Між двох світів: передісторія

Человек, по-настоящему полюбивший хоть раз в жизни, не сможет жить без любви. Человек, однажды задышавший полной грудью, не сможет дышать вполсилы. Человек, испытавший силу жизни на краю пропасти, должен постоянно ходить по этому краю, утверждаясь в собственных силах и увлекая своим примером других.

Чингиз Абдуллаев, «Голубые ангелы»

Remember every new beginning is some beginning's end.¹

Bon Jovi, пісня

«Welcome To Wherever You Are»

Я цілковито переконаний: у житті не буває випадковостей. Навіть якщо котрась подія і видається на перший погляд неочікуваним збігом обставин, унаслідок детального розгляду виявляється, що їй передувала низка чітких і логічно пов'язаних явищ, котрі сукупно призвели до реалізації саме цієї конкретної події в конкретний час і у конкретному місці. Тобто всякий епізод чи трапунок у будь-якій точці Земної кулі має об'єктивні передумови й одну або ж декілька причин, що безпосередньо чи побіжно посприяли втіленню його в життя.

---

¹ Пам'ятай: кожен новий почин є завершенням якогось іншого починання (англ.).

Основною причиною, таким собі поштовхом до зародження навіженої авантюри, що врешті-решт привела мене на проти-лежний бік Земної кулі — аж на острів Пасхи, можна вважати одруження Еда. Точніше, навіть не саме одруження, а той факт, що Ед сповістив мене про прикру халепу, яка так підступно спіткала його на двадцять четвертому році життя, всього за якихось п'ять місяців до шлюбної церемонії, фактично зовсім не лишивши мені часу морально підготуватися до неї! Перші два місяці я все ще сподівався, що мого друзяку попустить і він передумає. Втім, Ед, як з'ясувалося, був налаштований серйозно, оскільки не просто запросив мене на весілля, а попрохав бути його best man'ом, тобто по-нашому — старшим дружбою. На жаль, мій товариш навіть не підозрював тоді, що вранці наступного дня після гуляння мені доведеться поспіхом вилітати до Стокгольма. Слід також узяти до уваги, що напередодні мені вивалили кутній зуб, завдяки чому моя права щока скидалася на німецький дирижабль, готовий до зльоту. Й узагалі: тієї осені життя за смаком нагадувало скислий компот, через що я надумав покинути аспірантуру в Швеції, бо вона вже мені, як ото кажуть, у печінках сиділа... Тож ви розумієте: в день весілля свого друга я був повністю деморалізований. А потім іще Ян, отой чувак, який через вісім із половиною місяців попреться за мною на край світу та зажене наш джип у дюни дорогою до Сантьяго, написав мені про зорі над островом Пасхи, і я подумав... Стоп! Бачу, ви вже геть заплуталися. О'кей, давайте тоді про все по черзі.

***

Насправді першим дзвіночком, що сповістив про майбутню велику подорож, став один маловідомий епізод із мого дитинства, якому спочатку ніхто (і я також) не надав жодного значення (через що частину нижчевикладених подій записано зі спогадів Еда).

Отож, літо 1992-го (а, може, 1993-го, я ще малим був, не пам'ятаю), Рівне, Україна.

У дитинстві я був незвичайною дитиною. Не вундеркіндом і не надзвичайною, а просто незвичайною. У той час, пригадую,

всі інші дітлахи, мої ровесники, мріяли про професії шоферів бензовозів або пожежників. Рідше — лікарів чи артистів. Це вже потім вони дізнавалися, що у шоферів руки постійно смердять мастилом і діти на сусіда схожі, а пожежники завжди п'яні й отримують триста гривень зарплатні. Я ж про таке ніколи не мріяв, бо, кажу ж, був незвичайною дитиною і знав, що, коли виросту, не буду ні пожежником, ні шофером, ні лікарем, ні льотчиком, ні якою іншою мацапурою.

Я знав, що подорожуватиму. Саме у цьому й полягала моя незвичайність.

Я довідався про це одного липневого ранку, коли зненацька відчув усіма фібрами своєї юної, але вже неспокоїної душі, що в мені живе просто необмежений потяг до мандрів та неабиякі бурлацькі здібності. Певна річ, причиною того стало чергове пригодницьке читиво, яке я надібав у великій батьковій бібліотеці. Книга виглядала старою й потертою (будьте певні: справжні пригодницькі книги мають бути тільки такими) та розповідала про славетного норвезького полярника Фрітьофа Нансена, який свого часу здійснив подорож до Північного полюса, пробувши в льодах Арктики повні три роки. До самого полюса Нансен так і не дійшов, зате наблизився до нього ближче за всіх попередників, заразом довівши, що завдяки сталевій витримці, вірі у свої сили та самоорганізації людина може вижити навіть у найскрутніших умовах. Книга мала назву: «Що з тебе виросте, Фрітьофе?», а тому подобалася мені ще більше.

Потому надійшла «полярна» ера мого дитинства. Одну за одною я відкопував запаморочливі історії про немислимі та відчайдушні мандрівки Роберта Пірі¹, Умберто Нобіле², Роберта

¹ Роберт Пірі (1856—1920) — американський дослідник півночі, 1909 року першим досяг Північного полюса.

² Умберто Нобіле (1885—1978) — італійський конструктор, будівник дирижаблів, дослідник Арктики. Організатор і керівник полярної експедиції (1928), яка мала на меті досягти Північного полюса на дирижаблі «Італія». На зворотному шляху дирижабль, який укрило льодом, розбився.